

Občané o ekonomické situaci svých domácností – říjen 2015

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost, v15-10</i>
Realizátor:	<i>CVVM, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>5. – 12. 10. 2015</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1045</i>
Počet tazatelů:	<i>217</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>EU.4, EU.5, EU.6, EU.23</i>
Zveřejněno dne:	<i>26. listopadu 2014</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

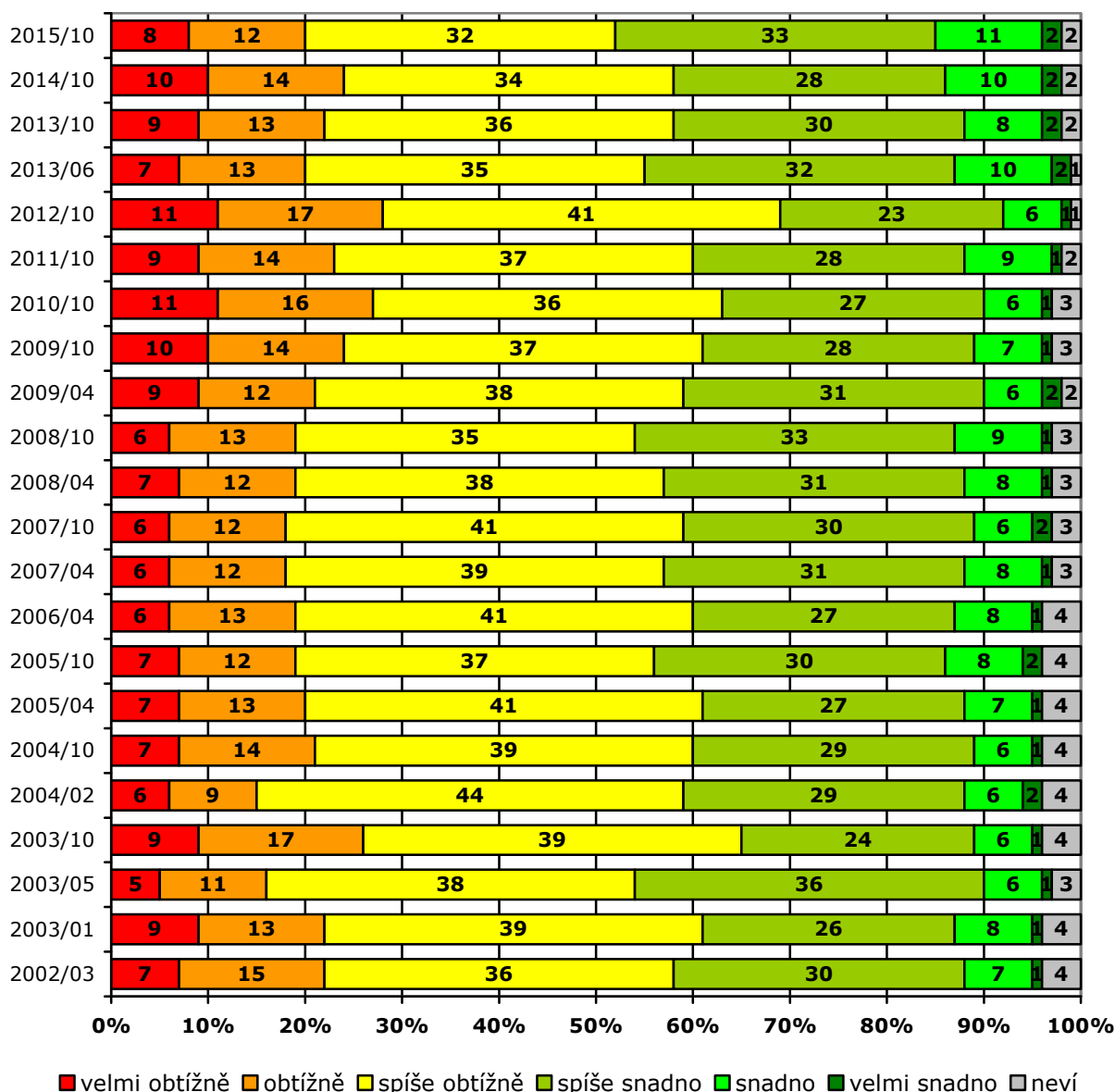
V rámci svého říjnového šetření CVVM zkoumalo, jak lidé vnímají současnou sociálně-ekonomickou situaci svých domácností. Dotázaní se vyjadřovali k tomu, zda je pro ně obtížné vyjít s příjmy a zda svoji domácnost považují za bohatou či naopak chudou. Dále se pak šetření podrobněji věnovalo tomu, na které potřeby mají domácnosti ve svém rozpočtu dostatek peněz a na které nikoli.

První otázka se týkala toho, jak snadno či obtížně lidé vycházejí se svým příjmem. Podle aktuálních výsledků (viz graf 1) je pro o málo více než polovinu (52 %) českých občanů a jejich domácností složité vyjít se současnou výší příjmů. Konkrétně pro 32 % oslovených je toto „spíše obtížné“, pro 12 % lidí „obtížné“ a pro 8 % „velmi obtížné“. Na druhé straně více než dvěma pětinám domácností (46 %) nedělá hospodaření s příjmy podle vyjádření respondentů větší problémy – pro 33 % je to „spíše snadné“, pro dalších 11 % „snadné“ a pro 2 % „velmi snadné“. Odpověď „neví“ uvedla 2 % respondentů.

Oproti šetření z října 2014 se hodnocení zlepšilo, když podíl těch, kdo se svým příjmem vychází obtížně, o šest procentních bodů poklesl a podíl těch, kdo s příjmem podle svých slov vychází snadno, o šest procentních bodů stoupl. Z dlouhodobého hlediska pak aktuální výsledek představuje historické maximum za celou dobu realizace srovnatelných výzkumů od roku 2002.

Podrobnější analýza ukazuje, že deklarované potíže při vycházení s příjmem domácnosti klesají s jeho růstem. Problémy s hospodařením s příjmy deklarují častěji osoby se základním a středním vzděláním bez maturity, lidé ve věku nad 60 let, nepracující důchodci, nezaměstnaní, lidé pracující v nekvalifikovaných dělnických profesích, lidé, kteří se politicky řadí jednoznačně na levice, potenciální voliči KSČM, nevoliči a dotázaní označující svou životní úroveň za špatnou nebo za ani dobrou, ani špatnou. Naopak bez potíží hospodaří se svými příjmy především podnikatelé a osoby samostatně výdělečně činné, vysoce kvalifikovaní odborníci nebo vedoucí pracovníci, vysokoškoláci, dále pak respondenti hlásící se k pravici či pravému středu, voliči ODS, TOP 09 či ANO a také osoby hovořící o své životní úrovni jako o dobré.

Graf 1: Jak domácnost vychází se svými příjmy¹ – časové srovnání (%)

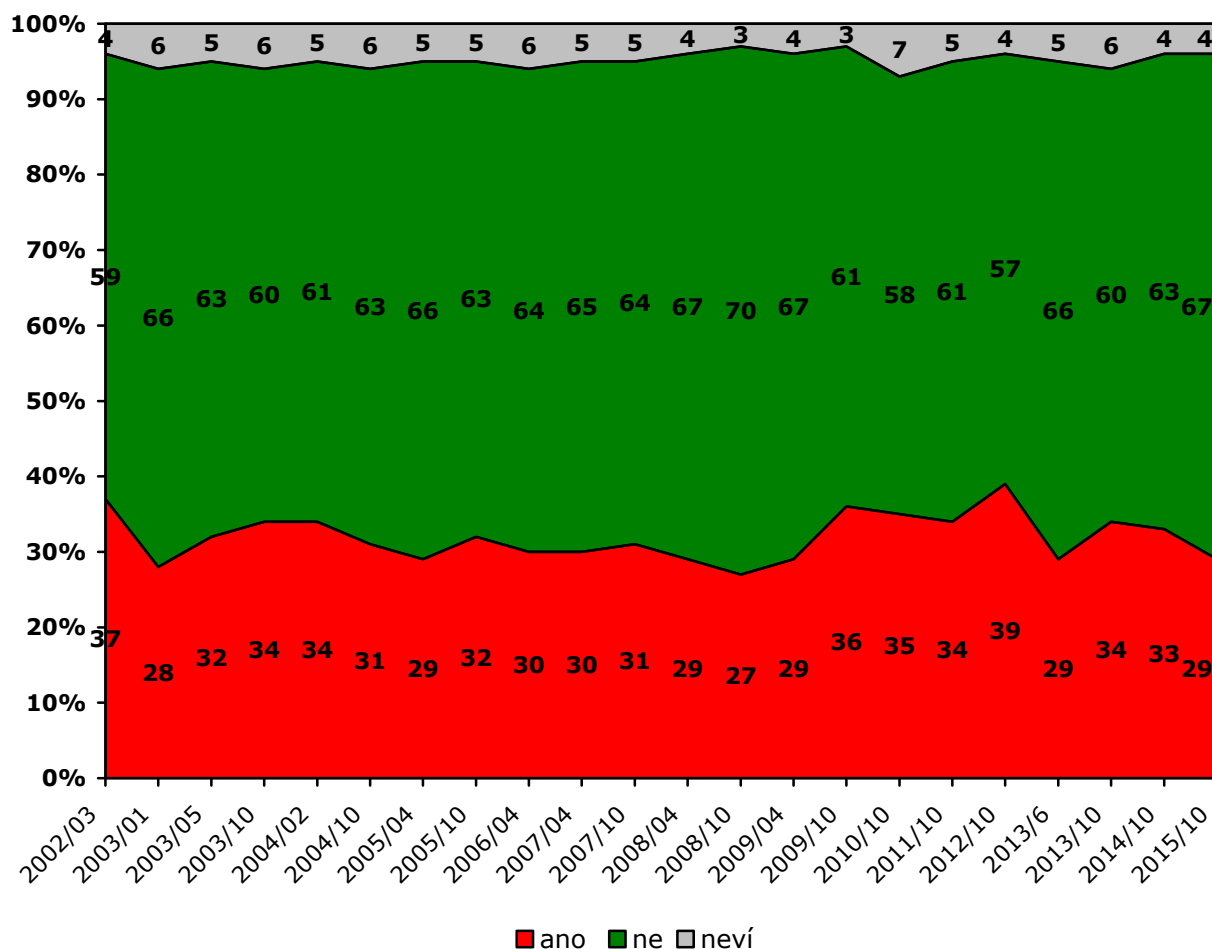

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost*, 5. – 12. 10. 2015, 1045 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

¹ Znění otázky: „Jak Vaše domácnost vychází s příjmem, který v současné době má?“ Možnosti odpovědí: „velmi obtížně“, „obtížně“, „spíše obtížně“, „spíše snadno“, „snadno“, „velmi snadno“, „neví“.

Jak ukazují údaje zachycené v grafu 2, ve velmi obtížné finanční situaci se v průběhu minulého roku podle získaných vyjádření ocitly asi tři desetiny (29 %) českých občanů. Naopak dvě třetiny (67 %) tuto zkušenost nemají a 4 % lidí se nedokázala vyjádřit. Výsledky aktuálního šetření ve srovnání s předešlým výzkumem z října 2014 představují mírné zlepšení, když podíl těch, kdo se s obtížnou finanční situací setkali, poklesl o 4 procentní body. Proti říjnu 2012, kdy dosahoval svého maxima, je podíl těch, kdo se podle vlastních slov ocitli v průběhu posledních 12 měsíců ve velmi obtížné finanční situaci, o deset procentních bodů nižší. Srovnatelný výsledek s aktuálním byl naposledy zaznamenán v červnu 2013 a před tím se objevoval celkem pravidelně v letech 2005 až 2009.

Graf 2: Velmi obtížná finanční situace v průběhu minulého roku² - časové srovnání (%)

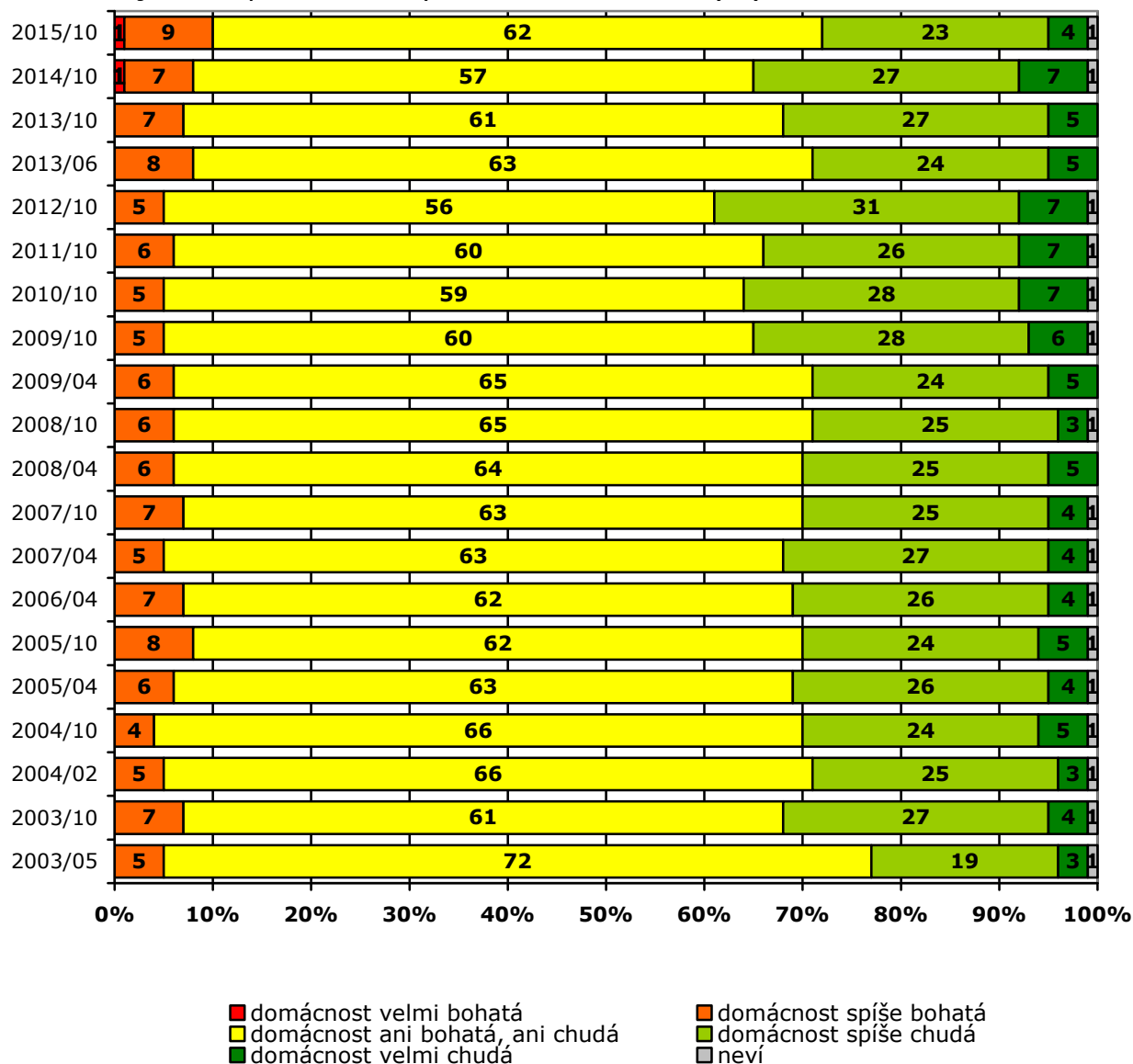
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost*, 5. – 12. 10. 2015, 1045 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Z třídění druhého stupně vyplynulo, že s tíživou finanční situací se podle obdržených odpovědí potýkali častěji nezaměstnaní (68 %) a lidé pracující v nekvalifikovaných dělnických profesích (43 %). Velice často tuto odpověď, že

² Znění otázky: „Ocitla se Vaše domácnost někdy v průběhu posledních 12 měsíců ve velmi obtížné finanční situaci?“ Možnosti odpovědí: „ano“, „ne“, „neví“.

se v uplynulém roce dostali do velmi obtížné finanční situace, uváděli respondenti, kteří životní úroveň svojí domácnosti hodnotí jako špatnou (70 %).

Graf 3: Subjektivní pocit chudoby³ – časové srovnání (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost*, 5. – 12. 10. 2015, 1045 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Odpovědi na další otázku ukázaly, že více než třipětinová většina (62 %) českých občanů považuje svoji domácnost za „ani bohatou, ani chudou“. Podíl osob, které se vyjadřují o svých domácnostech jako o chudých, pak převažuje nad těmi, kdo uvádějí opak. Necelá čtvrtina (23 %) lidí se domnívá, že jejich domácnost je spíše chudá, a 4 % respondentů ji označují za velmi chudou. Na druhé straně jako spíše bohatou vidí svou domácnost 9 % lidí a podíl občanů označujících ji za velmi bohatou činil 1 %. Jak je vidět v grafu 3, aktuální hodnocení se od minulého šetření z října 2014 významně odlišilo tím, že v něm byl zaznamenán pokles podílu těch, kdo svoji domácnost označují za spíše či velmi chudou, a to o sedm procentních bodů z 34 % na 27 %. To se na druhé

³ Znění otázky: „Máte pocit, že je Vaše domácnost bohatá, nebo chudá?“ Možnosti odpovědí: „velmi bohatá“, „spíše bohatá“, „ani bohatá, ani chudá“, „spíše chudá“, „velmi chudá“, „neví“.

straně projevilo zvýšením podílu těch, kdo svou domácnost označují za „ani bohatou, ani chudou“ (o pět procentních bodů). Podíl „bohatých“ domácností se sice zvýšil pouze nevýznamně oproti loňsku, avšak zřetelně převýšil svůj dlouhodobý průměr a vůbec poprvé za celou dobu realizace podobných měření dosáhl úrovně celé jedné desetiny. Podíl „chudých“ domácností je pak nejnižší od roku 2003.

Analýza druhého stupně podle vybraných sociodemografických charakteristik ukázala, že jako chudou vidí svou domácnost častěji dotázaní se základním vzděláním nebo se středním vzděláním bez maturity, lidé ve věku nad 60 let, nepracující důchodci, nezaměstnaní, nekvalifikovaní dělníci, respondenti, kteří sami sebe politicky situují jednoznačně na levici, stoupenci KSČM nebo nevoliči, lidé deklarující špatnou životní úroveň své domácnosti a samozřejmě i ti, kdo podle svého vyjádření obtížně vycházejí s příjmy svých domácností. Mezi dotázanými s „ani dobrou, ani špatnou“ životní úrovní vlastní domácnosti, lidmi, kteří se politicky hlásí k levému středu, a voliči ČSSD byl nižší podíl zastoupení „bohatých“ domácností. Opačný pohled na situaci svých domácností pak mají spíše podnikatelé, vysoce kvalifikovaní odborníci nebo vedoucí pracovníci, studenti, absolventi vysokých škol, lidé hlásící se k pravici či pravému středu, voliči ODS či ANO a lidé označující svou životní úroveň za dobrou, případně deklarující snadné vycházení s příjmy.

Na závěr byla respondentům také položena otázka⁴ zjišťující konkrétněji to, na co postačuje příjem domácnosti (viz tabulku 1).

Tabulka 1: Příjem domácnosti dostačuje na... (v %)

	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	+/-
základní potřeby	52	43	4	1	95/5
zájmy a koníčky	19	43	24	11	62/35
spořit	11	32	28	25	43/53
podporovat děti a rodiče	8	26	25	24	34/49
nakupovat kvalitnější potraviny	10	37	28	21	47/49
trávit dovolenou v zahraničí	8	21	26	41	29/67
nakupovat luxusní zboží	4	11	28	53	15/81
uhradit zdravotní péči, léky, pomůcky	26	52	13	4	78/17

Pozn. Dopočet do 100 % v řádcích tvoří odpovědi „neví“ a „netýká se“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost, 5. – 12. 10. 2015, 1045 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

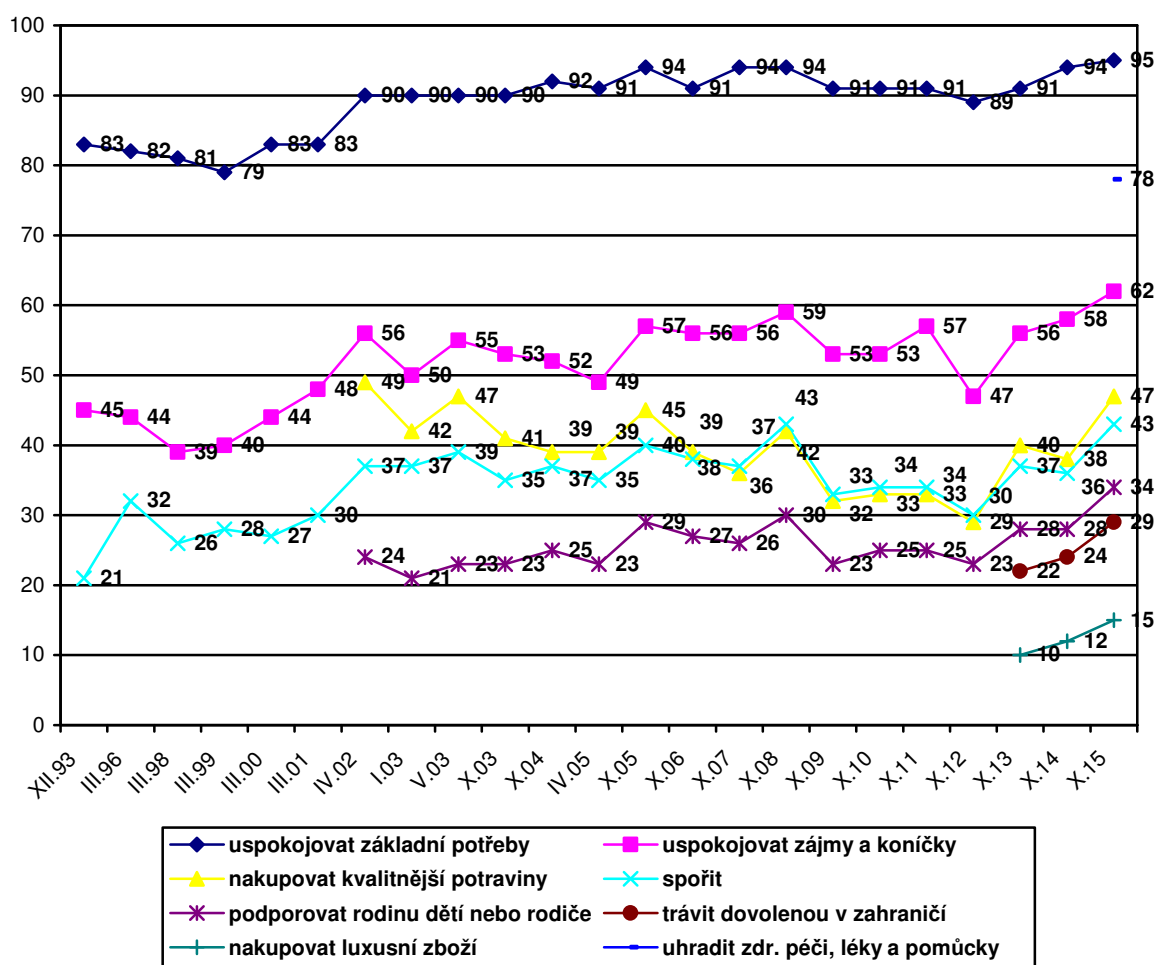
Z výsledků je patrné, že příjem naprosté většiny domácností (95 %) umožňuje uspokojovat základní potřeby (jídlo, oblečení, běžné potřeby). Problém s financováním i jenom základních potřeb má jen 5 % dotázaných. Více než tři čtvrtiny (78 %) respondentů rovněž deklarují, že příjem jejich domácnosti postačuje na úhradu zdravotní péče, léků a zdravotních pomůcek, což naopak představuje problém pro asi šestinu (17 %) dotázaných. Příjem domácností pak většinou stačí i na financování koníčků a zájmů členů domácnosti, s čímž podle

⁴ Znění otázky: „Umožňuje celkový příjem Vaší domácnosti - a) uspokojovat základní životní potřeby domácnosti - jídlo, oblečení a běžné potřeby pro domácnost, b) uspokojovat zájmy a koníčky členů vaší domácnosti, c) spořit, d) podporovat rodinu Vašich dětí nebo Vaše rodiče, e) nakupovat zdravější nebo kvalitnější potraviny, f) pravidelně trávit dovolenou v zahraničí, g) nakupovat luxusní zboží.“

vlastního vyjádření nemá problém více než třipětinová většina (62 %) respondentů a jejich domácností, zatímco o málo více než třetina (35 %) v tomto ohledu deklaruje nedostatek prostředků z příjmu domácnosti. Ještě bezmála polovina (47 %) respondentů uvádí, že příjem jejich domácností dostačuje i na nákup zdravějších nebo kvalitnějších potravin, přičemž však nepatrně větší část (49 %) již tvrdí opak. Příjem většiny domácností pak už spíše nebo úplně neumožňuje spořit, podporovat děti a rodiče, pravidelně trávit dovolenou v zahraničí či nakupovat luxusní zboží.

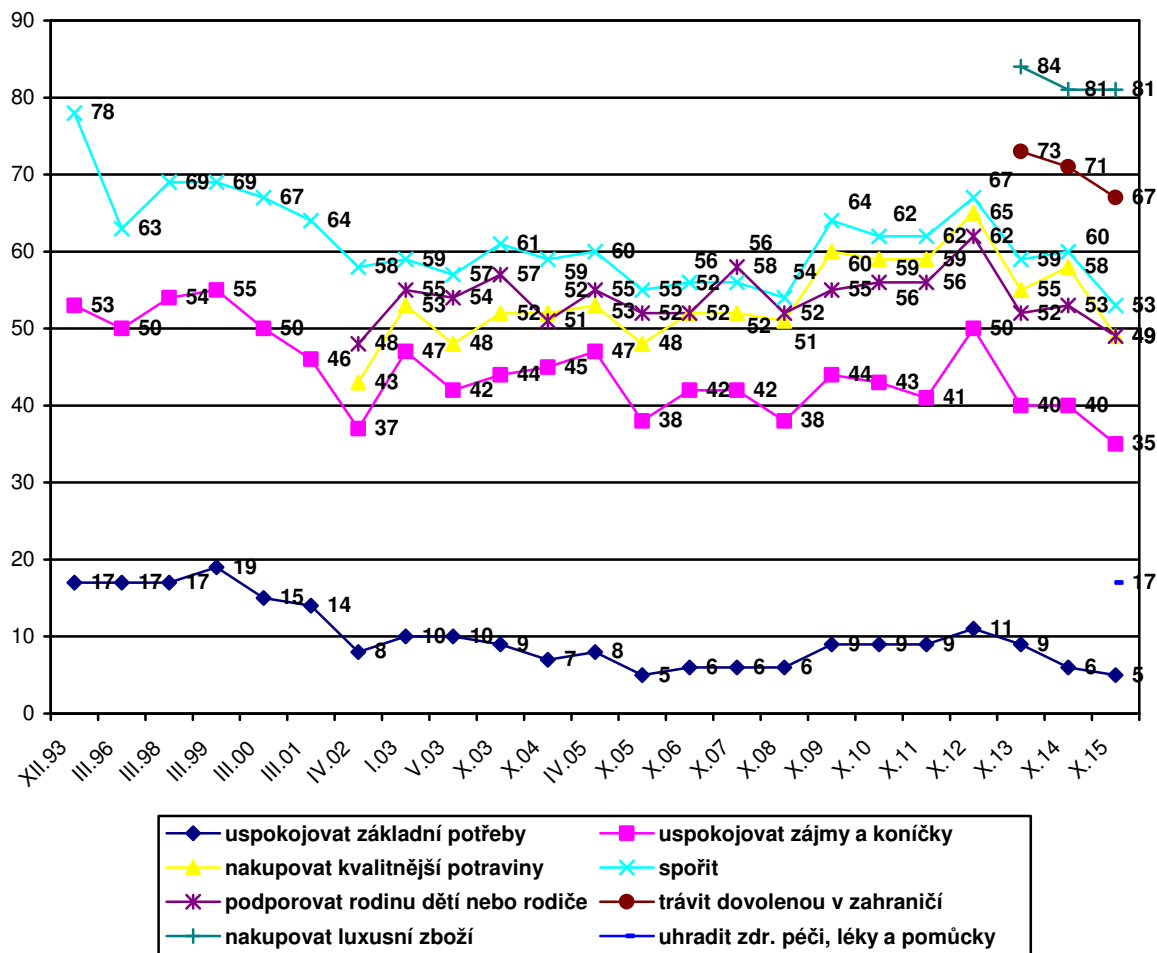
Na případné spoření mají dostatek prostředků v současné době více než dvě pětiny (43 %) dotázaných, zatímco nadpoloviční většina (53 %) uvádí, že příjem jejich domácností spořit neumožňuje. Podobné je to i s možností finančně podporovat děti nebo rodiče, což příjem podle vyjádření respondentů dovoluje o málo více než třetině (34 %) domácností, zatímco opak deklaruje přibližně polovina (49 %) oslovených (při podílu odpovědí „netýká se“ ve výši 15 %). Jen tři z deseti domácností (29 %) si podle vlastních slov mohou dovolit trávit dovolenou v zahraničí, zatímco dvěma třetinám (67 %) domácností to příjem neumožňuje, v tom dvěma pětina (41 %) to příjem „rozhodně“ neumožňuje. Pouze 15 % domácností má na nákup luxusního zboží, 81 % nikoli a v tom 53 % „rozhodně“ nemá na nákup luxusního zboží.

Graf 4a: Příjem umožňuje... (časové srovnání podílů pozitivních odp. v %)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Graf 4b: Příjem neumožňuje... (časové srovnání podílů negativních odp. v %)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

V grafech 4a a 4b jsou zachyceny výsledky všech předchozích výzkumů od roku 1993. V porovnání s minulým šetřením z října 2014 došlo u většiny ze zkoumaných položek k pozitivnímu posunu překračujícímu hranici statistické chyby. Konkrétně v případě možnosti nákupu kvalitnějších nebo zdravých potravin vzrostl podíl pozitivní odezvy o 9 procentních bodů, zatímco opačný podíl se o stejně velkou část snížil. Možnost spořit vzrostla o 7 procentních bodů při shodném snížení podílu lidí s příjmem domácnosti, který ke spoření nedostačuje. Možnost podporovat děti či rodiče se zvýšila o 6 procentních bodů při čtyřbodovém snížení podílu těch, kdo si to dovolit nemohou. Možnost trávit dovolenou v zahraničí se meziročně navýšila o 5 procentních bodů a podíl opačných vyjádření je o 4 procentní body nižší. Možnost uspokojovat zájmy a koníčky vzrostla o 4 procentní body při poklesu podílu těch, jimž na toto příjem nedostačuje, o 5 procentních bodů. Možnost nakupovat luxusní zboží se meziročně zvýšila jen o 3 procentní body, což je posun právě na hranici statistické významnosti, ale od roku 2013 tato položka vrostla již o 5 procentních bodů. U všech tehdy zkoumaných položek je pak stávající hodnocení lepší než před třemi lety v říjnu 2012.

Podrobnější analýza ukázala, že všechny položky velmi silně korelují se subjektivním hodnocením životní úrovně vlastní domácnosti, výši jejího příjmu, deklarovanou snadností či obtížností vycházení s příjmem, jakož i deklarovaným

majetkovým statusem domácnosti na škále bohatství či chudoby. U všech položek se rovněž možnosti plynoucí z příjmu zvyšují s dosaženým vzděláním. Z hlediska věku se jako relativně horší jeví situace dotázaných nad 60 let. Prakticky u všech položek se významné rozdíly objevily i z hlediska současného zaměstnání, když horší situaci deklarovali zejména důchodci a nezaměstnaní, ale v menší míře i lidé pracující v nekvalifikovaných dělnických profesích, naopak lépe na to byli vesměs podnikatelé a živnostníci, vysoce kvalifikovaní odborníci nebo vedoucí pracovníci a studenti.